

УДК 37. 052. 42. (075. 8)

Г. О. Першко

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ
ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ**

На сучасному етапі модернізації професійної освіти України одним з найважливіших завдань постає забезпечення якісної підготовки спеціалістів, розв'язання якого можливе за умови впровадження інноваційних технологій навчання у вищих навчальних закладах.

Основу і зміст інноваційних процесів у сучасній професійній освіті становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень до традиційної системи.

Інноваційні стратегії сучасної освіти досліджують такі науковці, як І. Дичківська, Т. Коляда, В. Паламарчук, І. Підласий, Х. Барнет, Д. Гамільтон, М. Майлз, А. Хаберман тощо. На думку авторів, запровадження педагогічних інновацій у навчально-виховний процес сучасної вищої школи надає можливість більш ефективно студентам засвоїти навчальний матеріал, для цього широко використовується проблемне навчання, прийоми активізації розумової діяльності, творчий підхід до вирішення навчальних завдань.

Інноваційні тенденції у підготовці соціальних педагогів до роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку, здійснюються під час опанування студентами спеціальності „Соціальна педагогіка” курсу „Соціально-педагогічна робота в закладах освіти”, а саме окремого модуля „Зміст соціально-педагогічної роботи в інтегрованому середовищі загальноосвітнього навчального закладу” та курсу „Основи інклюзивної освіти”. Тому мета статті полягає в характеристиці інновацій, які використовуються під час вивчення цих курсів.

У межах курсу „Соціально-педагогічна робота в закладах освіти”, а саме на практичному занятті „Організація роботи соціального педагога з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку в середовищі загальноосвітнього навчального закладу” студенти „складають” портрет дитини з особливостями психофізичного розвитку (на вибір однієї категорії із зазначеного переліку) та заповнюють таблицю з урахуванням характеристик дитини, яку вони описали, а саме: роблять оцінку потреб та проблем дитини, визначають соціально-педагогічні методи роботи з дитиною, обирають необхідні соціально-педагогічні форми допомоги дитині, розробляють плани соціально-педагогічного супроводу та корекції соціально-психологічного стану дитини, заходів із соціально-педагогічної реабілітації, планують соціально-педагогічну роботу з батьками, виокремлюють соціальні інституції, які надають допомогу та підтримку дитині з певною нозологією.

На практичному занятті „Формування толерантного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку” студентам пропонуються вправи „Квітка толерантності”, „Мої слабкі та сильні можливості”, які спрямовані на формування толерантного, поважного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку.

На цих практичних заняттях активно використовуються case-study. Сутність методу аналізу ситуацій (case-study) полягає у знайомстві студентів з реальною чи змодельованою складною проблемою та у спільних зусиллях її практичного розв’язання, вирішення шляхом колективного обговорення й подальшого представлення свого погляду перед усією аудиторією.

Метод case-study як один з методів активного навчання забезпечує участь кожного зі студентів в обговоренні, надає можливість кожному висловити свою точку зору й одержати уявлення про думки інших, заохочує студентів ділитися своїм досвідом, активізує індивідуальну мисленнєву та пізнавальну діяльність учасників, спонукає до виникнення роздумів та дискусій, самостійного пошуку способу вирішення суперечності, порівняння, узагальнень, висновків, конкретних шляхів розв’язання завдань. Ця методика спрямована також на формування позитивної мотивації студентів до навчання, підтримання ділового настрою тощо.

Для нас у цьому методі важливим є те, що кейс-стаді припускає різноманітні форми роботи в малих групах: обмін думками, докладне обговорення, мозкову атаку, мета-план, дискусію для прийняття остаточних рішень, оскільки в більшості випадків містить у собі провокаційні моменти, які спонукають учасників групи до суперечок та змушують більш продуктивно мислити, думати, міркувати, розробляти варіанти та приймати самостійні рішення.

Розбір кейса відбувається в малій групі складом 3-6 осіб. При аналізі ситуації студенти здійснюють її оцінку, встановлюють умови, причини, які призвели до виникнення даної ситуації, наслідки її розгортання, обмінюються думками щодо плану роботи над проблемою, здійснюють діагностику змісту діяльності дійових осіб в ситуації, розробляють програму діяльності в даній ситуації, здійснюють прогнозування потенційного рішення проблеми, розробляють рекомендації щодо майбутньої поведінки дійових осіб у ситуації.

Після завершення роботи учасники групи презентують свої пропозиції та відповідають на запитання аудиторії. Після презентації матеріалів усіх груп проводиться прес-конференція, під час якої студенти презентують свої напрацювання в групі.

Використання методу кейс-стаді дає змогу студентам навчитися працювати в команді, формулювати питання, аргументувати відповідь, активно структурувати ідеї з вирішення проблеми, проявляти ініціативу, дослухатися до альтернативної точки зору, планувати свої дії й передбачати їхні наслідки. Особлива увага акцентується на самостійній роботі студентів.

У процесі самостійної роботи студенти також створюють картку спостереження за розвитком дитини з особливостями психофізичного розвитку в інтегрованому середовищі загальноосвітнього навчального закладу, банк діагностичних методик, за допомогою яких можна визначити потреби дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітньому навчальному закладі, складають рекомендації для класних керівників щодо організації взаємодії дітей з особливостями психофізичного розвитку та їхніх однолітків в інтегрованому освітньому закладі, перспективний план роботи на навчальний рік з соціально-педагогічної просвіти батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку, розробляють пам'ятку для волонтера, який працює з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку.

У межах курсу „Основи інклюзивної освіти”, а саме на практичному занятті „Інклюзивне навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку у вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладах” студенти виконують вправу „Портрет дитини з особливостями психофізичного розвитку”, під час якої навчаються визначити риси, індивідуальні особливості та поведінкові прояви, які притаманні окремим категоріям дітей з особливостями психофізичного розвитку.

На практичному занятті „Подолання упередженого ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку” студенти виконують вправу „Стереотипи, які існують щодо дітей з особливостями психофізичного розвитку”, протягом якої визначають, обговорюють та складають перелік існуючих стереотипів щодо дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Під час виконання вправи „Корені-листя” студенти встановлюють причини та виявляють наслідки стигматизації дітей з особливостями психофізичного розвитку. У результаті виконання вправи „Шпильки” студенти набувають власного досвіду переживання стигми та досвіду, отриманого в той час, коли вони ставали свідками стигматизації інших. Результатом виконання вправи „Правила коректного спілкування” студенти складають перелік слів, які слід використовувати при спілкуванні з дітьми, а яких слід уникати стосовно дітей з порушеннями розвитку. Беручи участь у грі „Обзивалки”, студенти знайомляться з ігровими прийомами, які сприяють „виплеску” негативної емоційної енергії за допомогою вербальних засобів у прийнятній формі.

Виконання вправи „Толерантність” надає можливість студентам назвати власні асоціації до слова „толерантність”, дати своє визначення поняття „толерантність”, ознайомитися із загальноприйнятими тлумаченнями понять „толерантність”, „толерантність у дії”, „ознаки толерантної людини”.

На практичному занятті „Формування рівноправних соціальних стосунків в учнівському колективі інклюзивного навчального закладу” студенти виконують вправи „Ми схожі?”, „Твої основні потреби”, „Знехтуваний”, під час яких визначають, чим вони схожі та чим відрізняються, визначають основні потреби один одного, риси характеру

та звички, які заважають у житті, й ті, які хотілося б змінити, отримують можливість дізнатись про себе щось нове, а також те, що не сприймається оточуючими.

На практичному занятті „Форми та методи соціально-педагогічної роботи з батьками дітей, які мають особливості психофізичного розвитку”, студенти виконують вправу „Лист у редакцію”, під час якої здійснюють обговорення та вирішення проблемних ситуацій, які виникають у батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку. Під час виконання вправи „Швидка допомога” студенти розробляють перелік можливих форм та методів соціально-педагогічної роботи, спрямованих на активізацію внутрішнього потенціалу батьків, які виховують дітей з особливостями психофізичного розвитку; на забезпечення позитивної динаміки процесу адаптації батьків до життєвих умов, ускладнених інвалідністю їхньої дитини; підвищення рівня активності батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку; підвищення мотивації батьків, які виховують дітей з особливостями психофізичного розвитку, щодо участі в суспільному житті; допомогу в налагодженні адекватних взаємостосунків з дитиною, яка має особливості психофізичного розвитку; запобігання явищам дезадаптації дитини з особливостями психофізичного розвитку в сімейному середовищі.

Низку завдань студенти виконують під час самостійної роботи: здійснюють підготовку міні-доповіді про розвиток інклюзивної освіти в одній із зарубіжних країн; визначають форми роботи, які може використовувати соціальний педагог щодо адаптації в середовищі інклюзивного навчального закладу дітей з особливостями психофізичного розвитку відповідно до діагнозу (затримка психічного розвитку, дитячий церебральний параліч, ранній дитячий аутизм, фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення); аналізують міжнародні документи, у яких проголошене право на освіту для всіх дітей; здійснюють порівняльну характеристику змісту професійної діяльності фахівців інклюзивного навчального закладу (соціальний педагог, практичний психолог, дефектолог, логопед, медпрацівник); змодельовують дві ситуації, в яких діти з особливостями психофізичного розвитку та їх здорові однолітки могли б допомагати одне одному, здійснюють підготовку конспекту заняття, спрямованого на формування толерантного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку тощо.

Важливим завданням самостійної роботи студентів є підготовка конспекту заняття, спрямованого на формування толерантного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку, який вони наповнювали різними формами та методами роботи з учнями. До вступної частини заняття більшість студентів зараховують розповідь, повідомлення, які спрямовано на розгляд питань терпимості та довіри, поваги та рівноправності, до основної частини заняття – проведення проблемних вправ, які навчають адекватному вираженню почуттів та переживань, не принижуючи гідність іншої людини, визначають конструктивні способи

виходу з конфліктних ситуацій, організацію різноманітних ігрових завдань, наприклад, підготовка емблеми толерантності та гасла, що носить ідеї толерантності, плакату та девізу до нього щодо готовності прийняти інших такими, які вони є, взаємодіяти на основі згоди, до заключної частини – підбір афоризмів, цитат або висловлювань, складання та декламування віршів, приказок і прислів'їв, які породжують почуття милосердя, доброти, душевної теплоти, взаємодопомоги тощо.

Здійснюючи розробку програм благодійних акцій підтримки дітей з особливостями психофізичного розвитку, студенти дуже відповідально та серйозно ставляться до поставленого завдання. До змісту благодійних акцій „Повір у себе”, „Мені не все одно”, „Відкрите серце”, „Добро починається з тебе”, „Допоможемо дітям разом!”, „Подаруй дитині надію” студенти зараховують організацію майстер-класів для дітей, конкурсів малюнків на асфальті, сюрпризів з переодяганнями в костюми улюблених героїв, розважальних шоу, вистав, мюзиклів, навчально-розважальних екскурсій тощо.

Досить складним завданням самостійної роботи для студентів є підготовка виступу соціального педагога на батьківських зборах в інклюзивному класі. Варто зауважити, що тема виступу визначається студентами самостійно.

Аналіз робіт свідчить про те, що батькам необхідно висвітлювати такі питання: формування загальної культури батьків у ставленні до сімей, які виховують дітей з особливостями психофізичного розвитку; забезпечення покращення адаптаційних можливостей дітей з особливостями психофізичного розвитку, подолання комплексу неповноцінності у дітей; формування толерантного ставлення здорових дітей та їх батьків до дітей з особливостями психофізичного розвитку; забезпечення готовності здорових дітей та їх батьків взаємодіяти з дітьми, які мають порушення розвитку тощо.

Здійснюючи підготовку тематичної бесіди для батьків на тему „Як визначити та розвивати здібності вашої дитини”, більшість студентів включають до неї поради батькам, наприклад, керуватися інтересами своєї дитини, враховувати психофізіологічні, інтелектуальні здібності та стан її здоров'я, спостерігати за поведінкою дитини, звертати увагу на те, що любить робити дитина, що вона робить з приємністю, які дії даються їй легко, уникати несхвальних оцінок її творчих ідей, визначивши талант дитини, її здібності та обдарування (музичні здібності, технічні здібності, артистичний талант, здібності до наукової роботи, спортивний талант, літературне обдарування, художні здібності), докладати усіх зусиль, щоб допомогти їх розвивати та реалізувати.

Таким чином, інновації мають велике практичне значення у підготовці соціальних педагогів, оскільки сприяють їх ефективному оволодінню різноманітними формами та методами роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку.

Список використаної літератури

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с. 2. Вайнола Р. Х. Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін : навч. посіб. / Р. Х. Вайнола, С. О. Сисосва. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 152 с. 3. Капська А. Й. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / Капська А. Й., Безпалько О. В., Вайнола Р. Х. – К., 2002. – 164 с. 4. Ладоренко О. В. Інноваційні тенденції розвитку сучасної професійної освіти [Електронний ресурс] / Ладоренко О. В. – Режим доступу : <http://scholar.google.com.ua/scholar?hl=ru&q=>. 5. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М. : Постметодика, 1998. – 159 с.

Першко Г. О. Інноваційні тенденції у підготовці соціальних педагогів до роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку

У статті охарактеризовано інновації, які використовуються під час опанування майбутніми соціальними педагогами курсів „Соціально-педагогічна робота в закладах освіти” та „Основи інклюзивної освіти”.

Ключові слова: інновації, соціальні педагоги, діти з особливостями психофізичного розвитку.

Pershko G. A. Innovационные тенденции в подготовке социальных педагогов к работе с детьми, которые имеют особенности психофизического развития

В статье охарактеризовано инновации, которые используются во время освоения будущими социальными педагогами курсов „Социально-педагогическая работа в учреждениях образования” и „Основы инклюзивного образования”.

Ключевые слова: инновации, социальные педагоги, дети с особенностями психофизического развития.

Pershko G. O. Innovations in training social workers to work with children with special needs

The article describes innovations, which are used during mastering future social workers courses „Socio-pedagogical work in educational institutions” and „Fundamentals of inclusive education”.

Key words: innovation, social pedagogues, children with special needs.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.